

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОНТРАБАНДУ

Росоха Є. М.,

*студентка 5-го курсу магістратури
факультету європейського права та правознавства
Ужгородського національного університету*

Поняття та явище контрабанди бере свій початок ще з найдавніших часів. З кожним роком як обсяги, так і суспільна небезпека цього злочину зростає. Кожна країна світу стикається з проблемою контрабанди, в тому числі і Україна.

Заходи боротьби держав з контрабандою найрізноманітніші та постійно вдосконалюються, проте їхньою спільною ознакою можна визнати встановлення різних видів юридичної відповідальності за таке діяння. Не є винятком і наша держава.

Згідно із діючим кримінальним кодексом України злочином – контрабандою визнається незаконне переміщення деяких предметів, що становлять підвищену небезпеку для здоров'я людей чи громадської безпеки, через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. При чому, відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів передбачена ст. 305 КК (розділ XIII Особливої частини – злочини проти здоров'я населення), а за контрабанду культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації – ст.201 КК (розділ – VII Особливої частини - злочини у сфері господарської діяльності). [5, с.101-102]

Зважаючи на географічне розташування, територія України є вкрай привабливою для транзиту наркотиків, що дозволяє розглядати нашу державу як складову транснаціонального наркобізнесу. Проте, нажаль, сформований в Україні ринок споживання наркотиків також вимагає надходження наркопродукції для власних потреб, з чого випливає, що крім транзиту наркотиків територією України, частина їх осідає на території українського наркоринку.

У зв'язку з небезпекою вказаних дій для здоров'я населення держави виникла необхідність встановлення кримінальної відповідальності за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів у ст. 305 КК України. На сьогодні, як ніколи проблема контрабанди взагалі та контрабанди вказаних наркотичних засобів та

речовин зокрема, є надзвичайно актуальними, так як йде мова про захист та національну безпеку громадян України від їх знищення.

Отже, питання кримінально-правової охорони потребують подальшого глибокого вивчення, розвитку, вдосконалення та модернізації. Вказане дозволить сформулювати, нові кримінально-правові норми які більш чітко і якісно будуть виконувати своє основне завдання – забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина.

Дослідженням проблем кримінальної відповідальності за злочини, передбачені ст. ст. 201 та 305 КК України, займалися багато науковців, серед яких Ю.В. Баулін, О.П. Горох, О.О. Дудоров, В.М. Киричко, А.А. Музика, О.М. Омельчук, О.І. Перепелиця, А.М. Полях, О.В. Процюк, А.В. Савченко, В.В. Сіленко, С.О. Сорока, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій, Є.В. Фесенко та інші.

Проте життя не стоїть на місці, предметів контрабанди більше, тож проблему контрабанди слід вивчати і надалі, щоб приводити законодавство України у відповідність задля боротьби зі злочинністю.

Законом України від 15 листопада 2011 р. № 4025 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» (далі – Закон № 4025 від 15 листопада 2011 р.) було внесено зміни до ст. 201 КК України. Так, з диспозиції норми, описаної у ч. 1 ст. 201, було виключено вказівку на переміщення товарів у великих розмірах, історичних цінностей, контрабанду стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України, тобто було звужено коло предметів злочину. [1]

Проте не слід розглядати Закон № 4025 від 15 листопада 2011 р. як акт гуманізації кримінальної відповідальності за контрабанду, оскільки разом з частковою декриміналізацією було посилено кримінальну відповідальність за вчинення контрабанди службовою особою з використанням службового становища (наразі це кваліфікований склад контрабанди, передбачений ч. 2 ст. 201 КК України)[7, с.108-109].

У зв'язку з частковою декриміналізацією віднесення злочину, передбаченого ст.201 КК України до розділу – злочини у сфері господарської діяльності – на сьогоднішній день, є досить проблематичним, оскільки не відповідає загальноновизнаному критерію – відносинам, що складають родовий об'єкт посягання, – і виглядає науково невиправданим у зв'язку з виключенням кримінальної відповідальності за товарну контрабанду. Цей злочин посягає в більшій мірі не стільки на господарські та податкові відносини, скільки на відносини, що забезпечують особисту та громадську безпеку. Таким

чином, за родовим об'єктом ст. 201 КК логічно було б помістити до розділу IX Особливої частини Кримінального кодексу України – злочини проти громадської безпеки.[4, с.185-186].

Законом України від 8 вересня 2011 р. № 3718 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів» до предмета контрабанди за ст. 305 КК України було віднесено фальсифіковані лікарські засоби [1, с.281]. Проте, на нашу думку, слід погодитися з пропозицією С.О. Сороки щодо розширення предмета злочину, передбаченого ст. 305 КК України, шляхом включення до нього вказівки на отруйні та сильнодіючі речовини [9, с. 15-16].

Важливо, також встановити кримінальну відповідальність за нелегальне переміщення через митний кордон цінних видів тварин – у ст.ст. 248-249 КК, цінних видів рослин – у ст.247 КК; біологічних агентів чи токсинів – у ст.326 КК; органів та тканин людини з метою їх трансплантації – у ст.143 КК України [8].

Предметом злочину, передбаченого ст. 201 КК України (у чинній редакції), є культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя та боєприпаси до неї (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації [7, с.232-233]. Визначення культурних цінностей наведено у кількох нормативно-правових актах, серед яких - Закон України від 21 вересня 1999 р. № 1068 «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», на підставі якого визначаються культурні цінності в інших правових актах, в тому числі і в Митному кодексі України. Цікавим є те, що п. 39 ст. 1 Митного кодексу України включає культурні цінності до складу товарів як предмету адміністративних правопорушень, передбачених ст. 351 «Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України поза митним контролем» та ст. 352 «Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю» Митного кодексу України, які описують діяння, що охоплюються об'єктивною стороною контрабанди за ст. 201 КК України. [4, с.150-151]

Тобто незаконні тотожні дії з культурними цінностями одночасно є кримінально та адміністративно каранними, без вказівки законодавця на будь-яку розмежувальну ознаку, більше того, шляхом тлумачення законодавства неможливо віднайти такі ознаки. Цілковито очевидні наслідки такої колізії: за переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей за ст. 201 КК України передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до семи років з конфіскацією предметів контрабанди. У той же час за такі ж самі дії

за Митним кодексом України передбачено штраф в розмірі 100 відсотків вартості цих товарів та їх конфіскацію [3, с.14-17].

Не викликає сумнівів, що контрабанді культурних цінностей як об'єктів матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні, відповідно до законодавства України притаманна суспільна небезпека, яка дозволяє розглядати таке діяння як злочинне посягання на відносини моральності. Отже, погоджувачись з законодавцем щодо декриміналізації «товарної» контрабанди, контрабанду культурних цінностей розглядати як правопорушення передчасно. До речі, досліджуючи ст. 201 КК України, науковці відзначали різний ступінь суспільної небезпеки вказаних різновидів контрабанди [8].

Таким чином, вбачається за доцільне виключити з Митного кодексу України вказівку на культурні цінності як частину товарів та об'єкт контрабанди, а у кримінальному законодавстві встановити відповідальність за контрабанду культурних цінностей в окремій статті розділу XII «Злочини проти громадського порядку та моральності» Особливої частини КК України [4, с. 198-199].

Крім того, останнім часом постає потреба і розгляди питання щодо повернення кримінальної відповідальності за товарну контрабанду, оскільки значно зростають обсяги незаконного ввезення в Україну підакцизних товарів, особливо тютюнових виробів, що дає підстави для криміналізації таких дій. У зв'язку з цим було б доцільним віднести контрабанду товарів вартістю понад десять неоподаткованих мінімумів доходів громадян до кримінальних проступків, а нижче цього розміру – до адміністративних проступків [2].

Отже, можна зробити наступні висновки: явище контрабанди бере свій початок з давніх-давен, одночасно із виникненням кордонів держави. Виходячи з предмету злочину, стає очевидною суспільна небезпека цього злочинного діяння як для економіки країни, так і для її культури та, найголовніше - здоров'я людей.

Кожна країна має свої методи боротьби з контрабандою, проте спільним методом боротьби - є кримінальна відповідальність за цей злочин. Саме тому, дуже важливим є правильне формулювання контрабанди та врахування її у всіх можливих сферах у Кримінальному кодексі України так наприклад передбачення відповідальності за контрабанду цінних видів тварин, цінних видів рослин, біологічних агентів чи токсинів, органів та тканин людини з метою їх трансплантації.

Крім того, у зв'язку зі значними обсягами нелегального переміщення товарів через митний кордон України доцільно

розглядати питання щодо повернення до кримінальної відповідальності за контрабанду товарів вартістю понад десять неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дячкін О.П. Суспільна небезпечність контрабанди і правова відповідальність за її вчинення / О.П. Дячкін // Форум права. – 2012. – №1. – С. 281-282.
2. Говдя Д. Знову строк. Навіщо повертають кримінальну статтю за контрабанду? / Д.Говдя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.liga.n
3. Карпюк Г. Патент на світову революцію / Г. Карпюк // Моменти (додаток до громадсько-правового тижневика «Іменем Закону»). - 2012. - № 1. - С. 14-17.
4. Кримінальна відповідальність за контрабанду: національний та міжнародний досвід : монографія / Музика А.А., Савченко А.В., Процюк О.В. [та ін.]. - К. : ПАЛИВ ОДА А.В., 2011. - 276 с.
5. Кримінальне право України. Особлива частина : Підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін [та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - [4-е вид., перероб. і допов.]. - Харків: Право, 2010. - 608 с.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України : у 2 т. [за заг. ред. П.П. Ан- друшка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка]. - [3-те вид., перероб. та доп.]. - К. : Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. - Т. 1. - 964 с.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України [за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавро- нюка]. - [9-те вид., переробл. та доповн.]. - К. : Юридична думка, 2012. - 1316 с.
8. Омельчук О.М. Контрабанда за кримінальним правом України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О.М. Омельчук. - Київ, 2002 [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. - Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2002/02oomkpu.zip>
9. Сорока С.О. Контрабанда наркотичних засобів: проблеми протидії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / С.О. Сорока. - Львів, 2010. - 22 с.
10. Уголовный кодекс Украины : научно-практический комментарий / [отв. ред. Е.Л. Стрельцов]. - Изд. 7-е, перераб. и доп. - Харьков: Одиссей, 2010. - 904 с.